Közel-Kelet- és Afrika-tanulmányok Móse Dajan Központja / Moshe Dayan Center for Middle Eastern and African Studies (MDCMEAS)

A Közel-Keleten összesen 188 think tank működik, melyből a legtöbb – 35 – Izraelben található. Ennek oka egyrészt az izraeli–amerikai kapcsolatokban keresendő, hiszen a think-tankek hagyománya az Egyesült Államokból ered, és Izrael politikai kultúrájára nagy hatással van az amerikai minta, másrészt a térségben elsősorban Izraelben találhatunk olyan politikai környezetet, mely lehetővé teszi a véleményformálás ilyen jellegű szabadságát.

Az Izraelben működő 35 think tank közül a legnagyobb a Shalem Center, az International Institute for Counterterrorism in Herzliya és a Jerusalem Center for Public Affairs. Ezek egyetemektől függetlenül működnek, azonban a legtöbb kutatóintézet akadémiai kapcsolatokkal rendelkezik, melynek elsődleges oka a forráshiány. A Moshe Dayan Center for Middle Eastern and African Studies szintén ebbe az utóbbi csoportba tartozik, a Tel Aviv-i Egyetem (Tel-Aviv University) keretein belül működik, ez az egyik legrégebbi és legnagyobb ilyen típusú intézet. Ezek az intézetek általában politikailag függetlenek, inkább tudományos beállítottságúak, kevésbé tartozik feladatuk közé a politikai tanácsadás, mint amerikai társaik esetén, és általában kevésbé hatnak a politikai környezetre, mint az Egyesült Államokban működő olyan kutatóintézetek, mint az AEI, a Brookings vagy a Cato Institute. Általában kevés munkatársat foglalkoztatnak és relatíve kis költségvetésből gazdálkodnak.

A Móse Dajan Intézet nagyrészt az egyetem forrásaiból, adományokból, kutatási ösztöndíjakból és hozzájárulásokból tartja fenn magát, mely összesen évente kb. 0,8-1 millió dollár között mozog.

Az intézet jelenleg 19 kutatót foglalkoztat, valamint hét adminisztrációval foglalkozó munkatársat. Jelenlegi igazgatója Eyal Zisser, aki egyben a Tel Aviv Egyetem Közel-Kelet- és Afrika-tanulmányok fakultásának vezetője is. Korábbi munkatársai közé tartoztak olyan kutatók, mint Martin Kramer vagy Asher Susser. Az intézetet 2008-ban a Foreign Policy and Research Institution beválasztotta a világ vezető think tank-jeinek sorába, mely a világ legjobb kutatóintézeteinek felső 5%-át jelenti, így a Dajan Center a világ kutatóintézeteinek „elitjébe" tartozik 227 másik kutatóintézettel együtt.

A központ névadója Móse Dajan (1915–1981) tábornok, az izraeli hadsereg parancsnoka és politikus, védelmi miniszter, majd külügyminiszter, akinek személye Izrael állam küzdő szellemének szimbólumává vált.

Az intézetet a Tel Aviv-i Egyetem égisze alatt hozták létre 1965-ben, a történelmi fakultás és a Lester és Sally Entin bölcsészettudományi fakultás részeként. A központ gyökerei a Reuven Shiloah Intézethez nyúlnak vissza, melyet 1959-ben alapított az Izraeli Orientalista Társaság (Israel Oriental Society) és 1965-ben csatoltak a Tel Aviv-i Egyetemhez. Ezt az intézetet 1983-ban egyesítették az egyetem egyéb Közel-Kelettel foglalkozó egységeivel és így jött létre a Moshe Dajan Közel-Kelet- és Afrika-tanulmányok Intézet. A központ alapításához és fenntartásához szükséges adományokat Moshe Dajan barátai és tisztelői adták össze.

A központ interdiszciplináris kutatóintézetként elsődleges feladatának tekinti a Közel-Kelet modernkori történelmének és jelenlegi helyzetének kutatását és feltárását az akadémiai és a laikus közönségnek, politikusoknak és újságíróknak Izraelben és az országon kívül egyaránt, mindezt a lehető legnagyobb tudományos objektivitással. Így az intézet nem foglal állást politikai kérdésekben és nem tesz ajánlásokat. A

kutatások az arab világra (beleértve Észak-Afrikát), Törökországra és Iránra összpontosulnak, az intézet saját ítélete szerint legfőbb erősségét az iszlám és a politika kapcsolatának, az arab–izraeli kapcsolatok, valamint az arab kisebbség izraeli helyzetének és a palesztin terület helyzetének sikeres és objektív feltérképezésében találjuk. A modern Közel-Kelet összetettségének megértéséhez hat kutatási területet határoztak meg, melyeket külön kutatócsoportok, workshop-ok, szimpóziumok, nemzetközi konferenciák keretében vizsgálnak. A kutatási területek a következők:

- *Iszlám politika*. A kutatás elsősorban az iszlámista mozgalmak közel-keleti államokra gyakorolt hatására fókuszál, valamint vizsgálja az iszlám és a nyugat kapcsolatát, valamint hatását az arab–izraeli kapcsolatokra.

- *Az új őrség és az elitváltás*. Ez a projekt a régióban megjelent új elitek hatását vizsgálja. Számos kulcsfontosságú arab államban – pl. Marokkó, Jordánia, Szíria – megfiatalodott a vezetés, míg a jelenség máshol sem várat sokat magára – pl. Egyiptom, Palesztin Hatóság.

- *Gazdaság és demográfia*. A legtöbb arab állam az erőforrások és a lakosság között fennálló súlyos aránytalanságtól szenved. A fő kérdések, melyeket ez a projekt vizsgál, hogy milyen gazdasági és demográfiai trendek figyelhetőek meg a közel-keleti államokban és ezeknek milyen következményei lehetnek a régió stabilitására.

- *Nők a közel-keleti politikában*. A nők helyzete a családban és a társadalomban, politikai részvételük a régió minden államában különböző. A vizsgált kérdések, hogy mennyire érzékelhetőek a nyugati paradigmák a nők helyzetének elemzésekor, valamint hogyan tehetik mérhetővé vagy becsülhetővé a változásokat.

- *A Perzsa-öböl.* Irán, Irak és Szaúd-Arábia a régió kulcsfontosságú aktorai és ezen államok mindegyike belső és külső kihívásokkal áll szemben. Ez a kutatás főleg a belső politikai változásokra, ennek az öböl és a régió erőviszonyaira gyakorolt hatására koncentrál.

- *A Maghreb*. Az intézet ezen kutatás keretében igyekszik speciális hangsúlyt helyezni Algéria, Marokkó, Tunézia és Líbia jelenkori történelmére és politikai helyzetére.

Az intézet széles körű publikációs skálával rendelkezik, cikkek, könyvek, konferenciák írásos anyagai formájában. Folyamatosan jelennek meg publikációi a honlapján, külön online-könyvtárában a témával kapcsolatos legfrissebb cikkeket találhatjuk. Annak érdekében, hogy nyomtatott anyagaik minél gyorsabban eljuthassanak a közönséghez, az intézet különféle egyetemi és kereskedelmi nyomdákkal dolgozik együtt, ilyen például a Columbia, Cornell, Harvard, Oxford és Syracuse University Press az egyetemi nyomdák közül, míg a kereskedelmi nyomdák sorában említhetjük meg a Frank Cass, Holmes & Meier, Lynne Rienner cégeket. Ezenkívül angolul és héberül jelenik meg a Dajan Center Papers, melyek monográfia hosszúságú tanulmányok vagy gyűjtemények. A témával kapcsolatos rövidebb tanulmányok az intézet könyvtárában találhatóak. Ezenkívül különféle előadók összegyűjtött előadásainak írásos anyagait is kiadja az intézet a *Middle Eastern Lectures* című munkájában.

Az intézet folyamatosan szervez különféle konferenciákat, melyek közül a legelőkelőbb helyet foglalja el a Middle East Forum, mely a Közel-Kelet kérdéseiben érdekelt akadémikusok, politikusok, üzletemberek és diplomaták kiemelt találkozóhelye. A fórum tagjai nagyjából havonta találkoznak, meghallgatnak egy előadást és megvitatják a legfrissebb kérdéseket. Az előadók Izrael vezető diplomatái, miniszterei és külföldi méltóságok közül kerülnek ki.

Az intézet több nemzetközi és hazai intézettel áll kapcsolatban, munkatársai többsége tanít a Tel Aviv-i Egyetem Közel-Kelet- és Afrika-tanulmányok fakultásán. A török tanulmányokra specializálódó

Szulejman Demirel pogram keretében az intézet kapcsolatban áll a Török Köztársaság Felsőoktatási Tanácsával (Council of Higher Education of the Republic of Turkey). 1995-ben a Konrad Adenauer Alapítvánnyal közösen indították útjára Az arab politika Izraelben című programot, melynek keretében 1997-ben létrehoztak egy hasonló témájú fórumot, szemináriumokat, workshop-okat, különféle kutatásokat indítottak. A Council on Foreign Relations, az ankarai Turkish Foreign Policy Institute, valamint a londoni Royal Institute of International Affairs intézetekkel együttműködésben indított kutatásokat és közös szemináriumokat, ezen kívül évek óta szoros kapcsolatban áll a The Washington Institute for Near East Policy intézettel, ahol a Moshe Dajan intézet több tagja hosszabb időt töltött vendégkutatóként. A Washington Institute a legnagyobb tekintélyű Közel-Kelettel foglalkozó kutatóintézet, melynek véleményét az Egyesült Államokban a döntéshozók igen komolyan veszik. A Moshe Dajan intézet szoros akadémiai kapcsolatokat ápol az ankarai Közel-Keleti Műszaki Egyetemmel is (Middle East Technical University – METU), ahol előadásokat, szemináriumokat és közös konferenciákat rendeznek.

Az intézet online-könyvtárában található publikációk alapján számos amerikai kutatóintézettel együttműködik, ilyen például a Carnegie Endowment for Peace, Hudson Institute, Center for Strategic and International Studies, RAND Corporation. Azonban együttműködése nemcsak amerikai think tank-ekre terjed ki, európai kutatóintézetekre is, ilyen például a The Center for European Policy Studies, valamint különféle nem kormányközi szervezetekre, mint például a Human Rights Watch vagy az International Crisis Group.

Egy kutatóintézet elismertségét mérheti a különféle hazai és nemzetközi médiában való jelenlét, ezért fontos megvizsgálni, hogy az adott intézet mennyiben jelenik meg a különféle médiaorgánumokban, milyen gyakorisággal hivatkoznak egyes kutatói véleményére, milyen gyakran jelennek meg a kutatók által írt cikkek nem csupán szaklapokban, hanem esetleg szélesebb közönség számára hozzáférhető napilapokban, hetilapokban. A *Washington Post, New York Times, Financial Times, International Herald Tribune, foxnews.com, cnn.com, bbc.com, reuters.com* oldalakon végzett nem teljes kutatás alapján elmondható, hogy a Dajan intézet a nyugati világ vezető sajtóorgánumaiban csekély számban jelent meg – megjelenés alatt az intézet nevének, kutatójának említése, az intézet álláspontjára való hivatkozás értendő. Elsősorban a *New York Times* és a *Financial Times* hivatkozott az intézetre az elmúlt egy évben. Míg a hazai (izraeli) médiaorgánumok vizsgálata során – *Ha'aretz, Arutz Sheva, Yediot Ahronot* – nem található hivatkozás az intézetre az elmúlt időszakban. Ez alapján elmondható, hogy az intézet kevéssé ismert a szélesebb közönség köreiben, míg akadémiai körökben és szakmai berkekben ismert és elismert a közel-keleti térség kérdéseinek kutatási területén.

(Radó Nóra)

Források

- http://www.tau.ac.il/index-eng.html
- http://www.dayan.org/
- http://www.inss.org.il/about.php?cat=46&in=0
- http://www.foreignpolicy.com/files/2008_Global_Go_To_Think_Tanks.pdf
- http://en.wikipedia.org/wiki/Economic Cooperation_Foundation